

การเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์และนักศึกษาคณะวิชาอื่น ต่อจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม: กรณีเภสัชกรชุมชน

Comparison of Pharmacy Student's and Other Students' Attitude towards Ethical Issues in Professional Practices: A Case of Community Pharmacist

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ระพีพรรณ ฉลองสุข, เยาวลักษณ์ อ่ำรำไพ, ณีฎฐิญา คำผล* และ
สิริทิพย์ ภัทธราภานุภัทร

ภาควิชาเภสัชกรรมชุมชน คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม

* ติดต่อผู้พิมพ์: nattiya@su.ac.th

วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ 2555;7(2):78-83

Rapeepun Chalongsuk, Yaowalak Amrumpai, Nattya Kapol*
and Sirithip Pattranupat

Department of Community Pharmacy, Silpakorn University, Nakhonpathom, Thailand

* Corresponding author: nattiya@su.ac.th

Thai Pharmaceutical and Health Science Journal 2012;7(2):78-83

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์และนักศึกษาคณะวิชาอื่น ต่อประเด็นจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในกรณีของเภสัชกรชุมชน **วิธีการศึกษา:** เก็บข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปี 3 และ 5 ในคณะเภสัชศาสตร์ และนักศึกษาชั้นปี 2 และ 4 ในคณะวิชาอื่น ๆ จากมหาวิทยาลัย 3 แห่ง ในช่วงมกราคม – กุมภาพันธ์ 2551 โดยใช้แบบสอบถามชนิดตอบด้วยตนเองที่พัฒนาขึ้น โดยให้แสดงทัศนคติจากระดับไม่เห็นด้วย (0 คะแนน) ถึง เห็นด้วย (10 คะแนน) ต่อกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมของเภสัชกรชุมชน **ผลการศึกษา:** กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาเภสัชศาสตร์ 255 คน และนักศึกษาคณะอื่น 266 คน แสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติของเภสัชกรในการประกอบวิชาชีพตามกรณีศึกษา โดยนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์มีคะแนน 1.2 ± 1.9 คะแนน ซึ่งน้อยกว่านักศึกษาคณะอื่น (2.4 ± 2.8 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.001$) ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบของเภสัชกรมีผลกระทบต่อทั้งผู้ป่วยและสังคมจากการได้รับยาและคำแนะนำจากบุคคลที่ไม่ใช่เภสัชกร แต่ถึงแม้ว่านักศึกษาจะไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษานี้แต่นักศึกษาร้อยละ 60 กลับให้การยอมรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลที่ว่า “เภสัชกรเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา”สรุป: นักศึกษามีทัศนคติและการยอมรับพฤติกรรมประกอบวิชาชีพของเภสัชกรแตกต่างกัน โดยมีได้วิเคราะห์เจตนาธรรมของกฎหมายหรือจรรยาบรรณที่กำหนดให้เภสัชกรต้องปฏิบัติ ดังนั้นสถาบันการศึกษาต้องเน้นพัฒนาศักยภาพการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษา

คำสำคัญ: จริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ, เภสัชกรชุมชน, นักศึกษาเภสัชศาสตร์, วิชาชีพเภสัชกรรม

Abstract

Objective: To compare pharmacy student's and other students' attitude towards ethical issues in professional practices of community pharmacists.

Methods: Data were collected from third and fifth year students in pharmacy school, and second and fourth year students in other schools, from 3 universities. Using the self-administered questionnaire, they were asked to give their opinion from strongly disagree “0” to strongly agree “10” towards a case study related to pharmacy professional ethics of community pharmacist. The data were collected during January to February 2007.

Results: The sample included 255 pharmacy students and 266 students from other schools. The results revealed that samples did not agree with the decision of the community pharmacist in the pharmacy practice case study. Pharmacy students' did not agree with the case (1.2 ± 1.9) rather than those of other students (2.4 ± 2.8) significantly ($P < 0.001$). Most subjects reflected that practice of the pharmacist affects both patients and society since non-pharmacist dispenses the medicine. Although students did not agree with the pharmacist practice, more than 60% of them accepted the practice with a reason of “the pharmacist respects the rule that a pharmacist has a duty to control drug dispensing in a drug store.”

Conclusion: Students' attitude and acceptance towards ethical issues in community pharmacy practice were separated. The students did not take into account the purpose of law or pharmacy ethic code in their response. Therefore, academic sectors must focus on developing students' critical thinking ability.

Keywords: professional ethics, community pharmacy, pharmacy students, pharmacy profession

บทนำ

เภสัชกรเป็นบุคลากรทางสาธารณสุขที่ใช้วิชาชีพปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สูงสุดทางด้านสุขภาพแก่ประชาชนและสังคม บทบาทของเภสัชกรเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม และความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตามจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม เพราะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้สังคม (ผู้รับบริการจากเภสัชกร) มีความปลอดภัยและได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพจากเภสัชกร ปัจจุบัน

พบว่าจำนวนเภสัชกรที่ถูกร้องเรียนในเรื่องจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพต่อสภาเภสัชกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเภสัชกรที่เพิ่งจะสำเร็จการศึกษา¹ และสภาเภสัชกรรมได้มีหนังสือเวียนถึงสถาบันการศึกษาขอความร่วมมือในการปลูกฝังเรื่องจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมแก่นักศึกษา² ก่อให้เกิดคำถามถึงการปรับระบบการเรียน-การสอนของคณะเภสัชศาสตร์ในประเด็นดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจพื้นฐานความคิดของนักศึกษาในเรื่อง

จรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่เข้าสู่กระบวนการเรียน การสอนในคณะเป็นระยะเวลาหนึ่ง (นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้น ปีที่ 3) และกลุ่มที่กำลังจะสำเร็จการศึกษา (นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้น ปีที่ 5) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบการเรียน-การสอนเกี่ยวกับจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ อย่างไรก็ตามก็ทัศนคติของสังคมที่มีต่อเภสัชกร โดยการสำรวจมุมมองของคนที่อยู่นอวงการศึกษาซึ่งที่มีต่อจริยธรรมในการปฏิบัติวิชาชีพของเภสัชกรอาจเป็นข้อมูลสำคัญอีกส่วนหนึ่งสำหรับพัฒนาวิชาชีพเภสัชกรรมให้มีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้นวัตถุประสงค์จำเพาะของการศึกษานี้คือเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์และนักศึกษาคณะวิชาอื่นต่อจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม

วิธีการศึกษา

ประชากรสำหรับการศึกษานี้ได้แก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยรัฐทั้งหมดที่มีคณะเภสัชศาสตร์เปิดดำเนินการเรียนการสอนเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร และสุ่มกลุ่มตัวอย่างอีก 2 แห่งแบบ Cluster (Area) คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยภูมิภาค ในแต่ละมหาวิทยาลัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 1) นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 เป็นตัวแทนของกลุ่มนักศึกษาที่ผ่านระบบการเรียนการสอนของคณะเภสัชศาสตร์มาแล้วระยะหนึ่งจึงน่าจะมีความเข้าใจถึงจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ และนักศึกษาชั้นปีที่ 5 เป็นตัวแทนของกลุ่มนักศึกษาที่ผ่านการเรียนการสอนในเรื่องจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพมาอย่างเพียงพอพร้อมสำหรับการออกไปประกอบวิชาชีพในสังคม 2) สำหรับการสุ่มเลือกคณะวิชาอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้นำคณะวิชาของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมาแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มสาขาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ (ยกเว้นคณะเภสัชศาสตร์) และด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แล้วจับฉลากคณะวิชาที่อยู่ในแต่ละกลุ่มสาขา เพื่อเลือกคณะวิชาตัวอย่างมากกลุ่มสาขาละ 1 คณะวิชา ในแต่ละมหาวิทยาลัย เก็บข้อมูลในลักษณะเดียวกัน คือ หากเป็นคณะที่มีการเรียนการสอนแบบหลักสูตร 4 ปีเก็บข้อมูลจากนักศึกษาในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 หากเป็นคณะที่มีหลักสูตร 5 ปี เก็บข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และปีที่ 5 จำนวนรวมทั้งสิ้น 400 คน โดยรวบรวมข้อมูลจาก 3 มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อกรณีแบบสอบถามที่ได้ไม่สมบูรณ์ จึงเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยละ 200 คน รวมเป็น 600 คน

เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามชนิดตอบด้วยตนเองที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกสำหรับเก็บ

ข้อมูลส่วนบุคคล และส่วนที่ 2 สำหรับการแสดงทัศนคติ (ระดับไม่เห็นด้วย “0 คะแนน” ถึง เห็นด้วย “10 คะแนน”) ต่อกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมของเภสัชกรชุมชน ดังนี้

กรณีศึกษา

กรณีศึกษานี้เป็นการนำเสนอจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมของเภสัชกรชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

“นายสามหาวเคยมีประสบการณ์ช่วยยายาในร้านยามาหลายปี เมื่อสำเร็จการศึกษาทางด้านบัญชี จึงเปิดร้านขายยาตรงข้ามกับโรงพยาบาลสุขใจ และได้ติดต่อเภสัชกรเหิรฟ้า ซึ่งเป็นเภสัชกรประจำที่โรงพยาบาลสุขใจให้มาทำหน้าที่เป็นเภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานในร้านยามาสามหาว ซึ่งกำหนดเวลาปฏิบัติงาน คือช่วงเวลา 16.00 - 20.00 น. โดยนายสามหาวแจ้งเภสัชกรเหิรฟ้าว่าตนเองอยู่ประจำร้านทุกวันและร้านของตนไม่เคยปฏิบัติผิดกฎหมาย ดังนั้นเภสัชกรเหิรฟ้าไม่ต้องกังวลและไม่รบกวนให้เภสัชกรเหิรฟ้าต้องไปทำงานที่ร้านทุกวันเพราะตนสามารถจ่ายยาได้และจะเป็นผู้ทำบัญชีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เอง

ในช่วงแรกเภสัชกรเหิรฟ้าได้ไปปฏิบัติงานที่ร้านในช่วงเย็นทุกวันและพบว่านายสามหาวสามารถทำตามที่ได้วางไว้ตั้งแต่แรกได้ทุกประการ ต่อมาเภสัชกรเหิรฟ้าจึงไม่ได้ไปปฏิบัติงานที่ร้านยาทุกวันและเมื่อภาระทางครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ไม่สะดวกที่จะไปปฏิบัติงานที่ร้าน เภสัชกรเหิรฟ้าจึงขอยกเลิกการเป็นเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของร้านยา แต่นายสามหาวไม่ต้องการยุ่งยากในการหาเภสัชกรคนใหม่จึงได้เสนอเภสัชกรเหิรฟ้าว่าถ้าไม่ว่างก็ไม่ต้องมาดูแลร้านก็ได้ตนจะรับผิดชอบดูแลร้านให้เอง และจะช่วยอำนวยความสะดวกในการจ่ายค่าตอบแทนรายเดือนด้วยการโอนค่าตอบแทนของเภสัชกรเหิรฟ้าผ่านทางธนาคารให้ ทั้งนี้ทุก 2 เดือนหรือตามสะดวก เภสัชกรเหิรฟ้าต้องไปลงนามรับรองในเอกสารต่าง ๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมาย

เภสัชกรเหิรฟ้าจึงตกลงตามข้อเสนอด้วยการยินยอมให้นายสามหาวแจ้งต่อทางราชการว่าตนเป็นเภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายต่อไปและคอยรับค่าตอบแทนการทำหน้าที่นี้จากนายสามหาวทางธนาคาร”

กรณีศึกษานี้ผู้วิจัยได้ร่วมกันพิจารณาเพื่อเลือกกรณีศึกษาซึ่งเป็นกรณีที่เกิดในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม เภสัชกรมีแนวทางการปฏิบัติหลากหลายในสังคมไทย และเป็นประเด็นถกเถียงยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนถึงจุดที่เหมาะสมในการประกอบวิชาชีพ⁴

โดยผู้ตอบต้องให้เหตุผลโดยเลือกตอบจากตัวเลือก สามารถเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งเหตุผล ตัวอย่างตัวเลือกได้แก่ “เภสัชกรเหิรฟ้าเป็นคนเก่งที่สามารถช่วยให้นายสามหาวสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติภาระของครอบครัวไปได้พร้อมๆ กัน” “เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” “เภสัชกรเหิรฟ้ามีจิตใจที่ดีเพราะช่วยไม่ให้นายสามหาวต้องเดือดร้อน” “เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้” เป็นต้น และต้องให้เหตุผลส่วนผลกระทบต่อสังคมและชุมชน โดยเลือกจากตัวเลือกดังตัวอย่างต่อไปนี้ “ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสม

เพราะนายสาวหาไม่ใช้เภสัชกร” “ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช้เภสัชกร” เป็นต้น “ชุมชนจะมีปัญหาจากการที่เชื้อโรคคืบคืบมากขึ้น” เป็นต้น

ผู้วิจัยทดสอบแบบสอบถามในวันที่ 6 - 16 พ.ย. 2550 กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากร 155 คน เพื่อประเมินความเข้าใจในแบบสอบถาม แล้วปรับแก้ก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2551 โดยการประสานงานกับคณะเภสัชศาสตร์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอเก็บข้อมูลทั้งในคณะเภสัชศาสตร์และคณะวิชาอื่น ๆ ที่ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และนำเสนอสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานคือ t-test สำหรับเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทัศนคตินักศึกษา 2 กลุ่ม การวิเคราะห์สถิติทั้งหมดใช้โปรแกรม SPSS for window version 11 กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษา

แบบสอบถามที่ได้กลับมาและมีความสมบูรณ์สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้ 538 ฉบับ จำแนกเป็นนักศึกษาเภสัชศาสตร์ทั้งสิ้น 261 ฉบับ (48.5%) โดยเป็นนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 128 คน (23.8%) ชั้นปีที่ 5 ทั้งหมด 133 คน (24.7%) และนักศึกษาทั่วไป (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์) ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะนิติศาสตร์และคณะบริหารธุรกิจ จำนวน 277 คน (51.5%) แบ่งเป็นชั้นปี 2 จำนวน 134 คน (24.9%) และชั้นปีที่ 4 จำนวน 143 คน (26.6%)

ทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ชั้น ปีที่ 3 และชั้นปีที่ 5 ต่อกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม ของเภสัชกรชุมชน

ผลการสำรวจความเห็นที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษา “เภสัชกรเหิรฟ้าจึงตกลงตามข้อเสนอด้วยการยินยอมให้นายสามหาจ้างต่อทางราชการว่าตนเป็นเภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายต่อไป และคอยรับค่าตอบแทนการทำหน้าที่นี้จากนายสามหาทางธนาคาร” มีดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 1)

ทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ชั้น ปีที่ 3: กรณีศึกษา

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ที่ให้ข้อมูล มีอายุอยู่ในช่วง 19.0 - 39.0 ปี เฉลี่ย 22.12 ± 3.8 ปี ได้รับค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครอง

หรือมีรายได้อีกเดือนในช่วง 1,000.00 - 19,000.00 บาท เฉลี่ยเดือนละ $6,502.36 \pm 3,380.37$ บาท

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ให้คะแนนเห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษา โดยพบคะแนนตั้งแต่ 0 (ไม่เห็นด้วย) จนถึง 10 (เห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกร) ค่าเฉลี่ย 1.16 ± 1.9 คะแนน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 67 คน (ร้อยละ 52.3) ที่ยอมรับการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้าในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้ ร้อยละ 26.9 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเป็นคนเก่งที่สามารถช่วยให้นายสามหาสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติตามระเบียบของครอบครัวไปได้พร้อม ๆ กัน” ร้อยละ 53.7 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” ร้อยละ 25.4 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้ามีจิตใจที่ดีเพราะช่วยไม่ให้นายสาวหาต้องเดือดร้อน” และร้อยละ 16.4 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้”

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 124 คน (ร้อยละ 96.9) เห็นว่าการกระทำของ เภสัชกรเหิรฟ้า ผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และคนในชุมชน ดังนี้ ร้อยละ 95.2 เห็นว่า “ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช้เภสัชกร” ร้อยละ 94.4 เห็นว่า “ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช้เภสัชกร” ร้อยละ 65.3 เห็นว่า “ผู้ป่วยได้รับการดูแลอาการเจ็บป่วยอย่างดีอยู่แล้ว เนื่องจากนายสามหาไม่ประสงค์ในการจ่ายยามานาน” ร้อยละ 8.9 เห็นว่า “ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพได้ง่ายเพราะมีร้านยาในชุมชน” และร้อยละ 3.2 เห็นว่า “ผู้ป่วยได้รับยาราคาถูกลง เพราะถ้าเภสัชกรเหิรฟ้ามาปฏิบัติงานทุกวันทางร้านจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการจ้างเภสัชกรทำให้ทางร้านต้องคิดค่ายาเพิ่มขึ้น”

ทัศนคติของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 กรณีศึกษา

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ที่ให้ข้อมูลในกรณีศึกษามีจำนวน 133 คน อายุอยู่ในช่วง 21.0-35.0 ปี เฉลี่ย 23.4 ± 2.4 ปี ได้รับค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครองหรือมีรายได้อีกเดือนในช่วง 1,000.00-15,000.00 บาท เฉลี่ยเดือนละ $5,866.39 \pm 2,571.75$ บาท

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ให้คะแนนเห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษา โดยพบคะแนนอยู่ในช่วง 0 (ไม่เห็นด้วย) จนถึง 9 (เห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกร) จากคะแนนเต็มของการเห็นด้วย 10 คะแนน ค่าเฉลี่ย 1.18 ± 1.9 คะแนน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 5 จำนวน 78 คน (ร้อยละ 58.6) ที่ยอมรับการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้าในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้ ร้อยละ 60.3 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” ร้อยละ 23.1 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้ามีจิตใจที่ดีเพราะช่วยไม่ให้นายสาวหาต้อง

เดือร่อน” ร้อยละ 16.7 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเป็นคนเก่งที่สามารถช่วยให้นายสามหาวสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติภาระของครอบครัวไปได้พร้อมๆ กัน” ร้อยละ 11.5 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้” และร้อยละ 9.0 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าสมควรเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข”

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 จำนวน 131 คนเห็นว่าการกระทำของ เภสัชกรเหิรฟ้า มีผลกระทบต่อ สังคมโดยรวม และคนในชุมชน ดังนี้ ร้อยละ 94.7 เห็นว่า “ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” ร้อยละ 92.4 เห็นว่า “ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” ร้อยละ 64.1 เห็นว่า “ชุมชนจะมีปัญหาจากการที่เชื้อโรคคือยามากขึ้น” ร้อยละ 9.2 เห็นว่า “ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพได้ง่ายเพราะมีร้านยาในชุมชน” และร้อยละ 3.1 เห็นว่า “ผู้ป่วยได้รับยาราคาถูกลง เพราะถ้าเภสัชกรเหิรฟ้ามาปฏิบัติงานทุกวันทางร้านจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการจ้างเภสัชกรทำให้ทางร้านต้องคิดค่ายาเพิ่มขึ้น”

ทัศนคติของนักศึกษาคณะวิชาอื่น ๆ ชั้นปีที่ 2 (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์)

นักศึกษาคณะวิชาอื่น ๆ ชั้นปีที่ 2 (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์) จำนวน 134 คนอายุอยู่ในช่วง 18.0-24.0 ปี เฉลี่ย 19.7 ± 0.9ปี ได้รับค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครองหรือมีรายได้ในช่วง 1,000.00 - 50,000.00 บาท เฉลี่ยเดือนละ 4,619.55 ± 4,467.13 บาท

นักศึกษากลุ่มนี้ให้คะแนนเห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเฉลี่ย 1.9 ± 2.6 คะแนน โดยร้อยละ 66.4 ยอมรับการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้าในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้ ร้อยละ 64.0 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” รองลงมาร้อยละ 32.6 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเป็นคนเก่งที่สามารถช่วยให้นายสามหาวสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติภาระของครอบครัวไปได้พร้อมๆ กัน” และร้อยละ 25.8 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้” ตามลำดับ

ร้อยละ 97.8 เห็นว่าการกระทำของ เภสัชกรเหิรฟ้า ผลกระทบต่อ สังคมโดยรวม และคนในชุมชน ดังนี้ “ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” (ร้อยละ 90.1) รองลงมา “ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” (ร้อยละ 88.5) “ชุมชนจะมีปัญหาจากการที่เชื้อโรคคือยามากขึ้น” (ร้อยละ 46.6) ตามลำดับ

ทัศนคติของนักศึกษาคณะวิชาอื่น ๆ ชั้นปีที่ 4 (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์)

นักศึกษาคณะวิชาอื่น ๆ ชั้นปีที่ 4 (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์) จำนวน 143 คนอายุอยู่ในช่วง 19.0-24.0 ปี เฉลี่ย 21.7 ± 0.8 ปี ได้รับค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครองหรือมีรายได้ในช่วง 2,000.00 - 20,000.00 บาท เฉลี่ยเดือนละ 5,907.09 ± 3,229.61 บาท

ตารางที่ 1 จำนวน (%) ของนักศึกษาที่แสดงเหตุผลในการยอมรับ และต่อผลกระทบต่อสังคมและชุมชน จากการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษา

เหตุผล	นักศึกษาเภสัชศาสตร์			นักศึกษาคณะอื่น		
	ปี 3 (n=67)	ปี 5 (n=78)	รวม 2 ชั้นปี	ปี 2 (n=89)	ปี 4 (n=99)	รวม 2 ชั้นปี
เหตุผลที่นักศึกษายอมรับการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้าได้						
1. เภสัชกรเหิรฟ้าเป็นคนเก่ง สามารถช่วยให้นายสามหาวสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติภาระของครอบครัวไปได้พร้อมๆ กัน	18 (26.9)	13 (16.7)	31 (21.4)	29 (32.6)	27 (27.3)	56 (29.8)
2. เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา	36 (53.7)	47 (60.3)	83 (57.2)	57 (64.0)	50 (50.5)	107 (56.9)
3. เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้	11 (16.4)	9 (11.5)	20 (13.8)	23 (25.8)	34 (34.3)	57 (30.3)
4. เภสัชกรเหิรฟ้ามีจิตใจที่ดีเพราะช่วยไม่ให้นายสาวหาต้องเดือร่อน	17 (25.4)	18 (23.1)	35 (24.1)	18 (20.2)	24 (27.3)	42 (22.3)
5. เภสัชกรเหิรฟ้าสมควรเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข	1 (1.5)	7 (9.0)	8 (5.5)	9 (10.1)	25 (25.3)	34 (18.1)
ผลกระทบต่อสังคมและชุมชน						
1. ผู้ป่วยได้รับยาราคาถูกลง เพราะถ้าเภสัชกรเหิรฟ้ามาปฏิบัติงานทุกวันทางร้านจะมีต้นทุนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการจ้างเภสัชกรทำให้ทางร้านต้องคิดค่ายาเพิ่มขึ้น	4 (3.2)	4 (3.1)	8 (3.1)	13 (9.9)	19 (13.3)	32 (11.7)
2. ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร	118 (95.4)	124 (94.7)	242 (94.9)	116 (88.5)	112 (78.3)	228 (83.2)
3. ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร	117 (94.4)	121 (92.4)	238 (93.3)	118 (90.1)	113 (79.0)	231 (84.3)
4. ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพได้ง่ายเพราะมีร้านยาในชุมชน	11 (8.9)	12 (9.2)	23 (9.0)	19 (14.5)	35 (24.5)	54 (19.7)
5. ชุมชนจะมีปัญหาจากการที่เชื้อโรคคือยามากขึ้น	81 (65.3)	84 (64.1)	165 (64.7)	61 (46.6)	51 (35.7)	112 (40.9)
6. ผู้ป่วยได้รับการดูแลการเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนายสามหาวมีประสบการณ์ในการจ่ายยามานาน	1 (0.8)	0 (0.0)	1 (0.4)	7 (5.3)	6 (4.2)	13 (4.7)

นักศึกษากลุ่มนี้ให้คะแนนเห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเฉลี่ยเพียง 2.7 ± 2.9 คะแนน โดยร้อยละ 69.2 ยอมรับการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้าในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้ ร้อยละ 50.5 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” รองลงมา ร้อยละ 34.3 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะช่วยให้คนในชุมชนมีช่องทางในการดูแลสุขภาพด้วยการทำให้ร้านยาเปิดดำเนินการได้” ร้อยละ 27.3 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้า

เป็นคนเก่งที่สามารถช่วยให้นายสามหาวสามารถดำเนินธุรกิจร้านยาต่อไปได้ โดยตนเองก็สามารถปฏิบัติภาระของครอบครัวไปได้พร้อมๆ กัน” และ ร้อยละ 25.3 เห็นว่า “เภสัชกรเหิรฟ้าสมควรเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข” ตามลำดับ

นักศึกษาคณะวิชาอื่นๆ ชั้นปีที่ 4 (ยกเว้นนักศึกษาเภสัชศาสตร์) ทั้งหมด เห็นว่าการกระทำของเภสัชกรเหิรฟ้า ผลกระทบต่อ สังคมโดยรวม และคนในชุมชน ดังนี้ “ผู้ป่วยอาจได้รับยาที่ไม่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” (ร้อยละ 79.0) “ผู้ป่วยอาจไม่ได้รับคำแนะนำยาที่เหมาะสมเพราะนายสาวหาไม่ใช่เภสัชกร” (ร้อยละ 78.3) และ “ชุมชนจะมีปัญหาจากการที่เชื้อโรคคือยามากขึ้น” (ร้อยละ 35.7) ตามลำดับ

การเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติของนักศึกษาต่อกรณีศึกษา

นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้น ปีที่ 3 ให้คะแนนเฉลี่ยสำหรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเท่ากับ 1.16 คะแนน ส่วนนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้น ปีที่ 5 ให้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.18 คะแนน (ตารางที่ 2) ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (P -value = 0.920)

เมื่อพิจารณานักศึกษาเภสัชศาสตร์ทั้งหมดและนักศึกษาคณะวิชาอื่นทั้งหมด พบว่านักศึกษาเภสัชศาสตร์จำนวน 255 คน ให้คะแนนเฉลี่ยสำหรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเท่ากับ 1.17 คะแนน ส่วนนักศึกษาคณะอื่นจำนวน 266 คนให้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 ซึ่งพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$)

เมื่อพิจารณาเฉพาะนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 เทียบกับนักศึกษาคณะอื่นชั้นปีที่ 2 พบว่านักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ให้คะแนนเฉลี่ยสำหรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเท่ากับ 1.16 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าคะแนนที่นักศึกษาคณะอื่นชั้นปีที่ 2 ให้ (1.90 คะแนน) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.006$)

สำหรับกลุ่มนักศึกษาชั้นปลาย นักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ให้คะแนนเฉลี่ยสำหรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษาเท่ากับ 1.18 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าคะแนนที่นักศึกษาคณะอื่นๆ ชั้นปีที่ 4 ให้ (2.70 คะแนน) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.006$)

ตารางที่ 2 คะแนนความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษา

ชั้นปี	คะแนนความเห็น*		P-value
	นักศึกษาเภสัชศาสตร์	นักศึกษาคณะอื่น	
ชั้นปีต้น (เภสัชศาสตร์ปี 3 (n = 126) หรือคณะอื่นปี 2 (n = 130))	1.16 (1.9)	1.90 (2.6)	< 0.001
ชั้นปีปลาย (เภสัชศาสตร์ปี 5 (n = 129) หรือคณะอื่นปี 4 (n = 136))	1.18† (1.9)	2.70 (2.9)	0.006
รวม 2 ชั้นปี	1.17 (1.9)	2.40 (2.8)	0.006

* คะแนนในช่วง 0 – 10 แสดงในรูป mean (SD)
† เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 และ 5, P -value = 0.920

ถึงแม้ว่าจรรยาบรรณจะถูกกำหนดโดยสมาชิกในวงการวิชาชีพ (industry Government Consumer advocates academics associations) โดยคนทั่วไปนอกวงการ (สาธารณะชน consumers'perceptions public participation or feedback) ไม่เคยรับรู้เลย⁶ แต่จรรยาบรรณในกรณีศึกษาของเภสัชกรชุมชนนี้เป็นประเด็นที่พบเห็นการร้องเรียนด้านจรรยาบรรณต่อสภาเภสัชกรรม⁷ ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 กำหนดให้เภสัชกรมีหน้าที่ควบคุม การขายยา ควบคุมการส่งมอบยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ซึ่งเจตนารมณ์ของการกำหนดเช่นนี้ก็เพื่อให้ผู้มารับบริการจากร้านยาได้รับความดูแล ความปลอดภัยในการใช้ยาจากเภสัชกรซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องยา ดังนั้นการที่เภสัชกรในกรณีศึกษานี้ นอกจากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ยังแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีการรักษามาตรฐานของการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในระดับที่ดีที่สุด⁷ แต่อย่างไรก็ดีเกณฑ์มาตรฐานการประกอบวิชาชีพในกรณีศึกษานี้อยู่ในวิสัยที่คนทั่วไปรับรู้ได้ ดังนั้นผลการศึกษาคั้งนี้จึงพบว่าในนักศึกษาทุกกลุ่มจึงไม่เห็นด้วยอย่างมากกับการที่เภสัชกรรับค่าตอบแทนในการประกอบวิชาชีพแต่ไม่ได้ไปปฏิบัติหน้าที่จริง โดยกลุ่มนักศึกษาเภสัชศาสตร์มีความไม่เห็นด้วยมากกว่ากลุ่มนักศึกษาคณะอื่นๆ ทั้งเมื่อพิจารณาโดยรวม (คะแนนทัศนคติ 1.2 และ 2.4 คะแนนตามลำดับ, $P < 0.001$) และแยกตามกลุ่มนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ปี 3 (คะแนนทัศนคติ 1.2 และ 1.9 ตามลำดับ, $P = 0.006$) และนักศึกษา ปี 5 (1.2 และ 2.7 คะแนน ตามลำดับ, $P < 0.001$) ต่างก็มีทัศนคติต่อกรณีศึกษานี้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากนักศึกษาคณะอื่น ๆ ที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าบริบทของคณะวิชาหรือกระบวนการเรียนการสอนในคณะเภสัชศาสตร์น่าจะมีผลต่อหล่อหลอมกระบวนการคิดของนักศึกษาได้บ้าง ถึงกระนั้นก็ดีในกลุ่มนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ที่ผ่านกระบวนการฝึกงานมาแล้วและรอที่จะเข้าสู่วงการวิชาชีพนั้นยังไม่สามารถแสดงทัศนคติต่อจรรยาบรรณของกรณีศึกษานี้ได้แตกต่างจากนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสร้างเสริมด้านจรรยาบรรณในคณะเภสัชศาสตร์ยังไม่สามารถปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพให้กับนักศึกษาได้ตระหนักอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการพิจารณากรณีจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมที่ สภาเภสัชกรรมได้มีคำสั่งออกมานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกรณีการแฉขายของเภสัชกรเหมือนกับกรณีศึกษานี้ และมีจำนวนไม่น้อยเป็นเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาเข้าสู่วงการวิชาชีพเภสัชกรรมไม่นาน^{6,8} อย่างไรก็ตามการแปลผลคะแนนทัศนคติในการศึกษา มีข้อควรระวังว่า คะแนนที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยแต่มีนัยสำคัญทางสถิตินี้อาจมีความหมายในเชิงปฏิบัติไม่มากนัก

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการกระทำของเภสัชกรมีผลกระทบต่อทั้งผู้ป่วยและสังคมจากการจ่ายยาโดยบุคคลที่

ไม่ใช่เภสัชกร แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่านักศึกษาจะไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษานี้แต่นักศึกษามากกว่าร้อยละ 60 กลับให้การยอมรับการกระทำของเภสัชกรในกรณีศึกษานี้ด้วยเหตุผลที่ว่า “เภสัชกรเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่บังคับให้ร้านยาต้องมีเภสัชกรปฏิบัติหน้าที่ดูแลการจ่ายยาในร้านยา” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการพิจารณาประเด็นพฤติกรรมกรรมการประกอบวิชาชีพของเภสัชกร กับประเด็นการปฏิบัติตามกรอบกฎหมายแยกส่วนกัน มิได้มีการวิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือจรรยาบรรณที่กำหนดให้เภสัชกรต้องปฏิบัติ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงว่าเป็นจุดอ่อนของวงการศึกษารวมของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะคณะเภสัชศาสตร์ทุกสถาบันต้องให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านนี้ให้กับนักศึกษาเพื่อให้ให้นักศึกษาได้ตระหนักและใช้ความคิดที่เรียนรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมสมดัง พระราชดำรัสของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกที่พระราชทานให้ไว้ “True success is not in the learning but in its application to the benefit of mankind”⁹

References

1. สภาเภสัชกรรม. ผลการพิจารณารณการณจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม. *จดหมายข่าวสภาเภสัชกรรม* 2549;10(3):17.
2. สภาเภสัชกรรม ที่ สภ 01/01/ว. 82 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2550 เรื่องขอความร่วมมือในการปลูกฝังเรื่องจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมแก่นักศึกษา.
3. Yamane T. *Statistics: an introductory analysis*. New York. Harper & Row, 1967: p.581.
4. สภาเภสัชกรรม. ร้านยา: ถึงเวลาเภสัชกรจะแสดงบทบาทหน้าที่ (หรือยัง?) *จดหมายข่าวสภาเภสัชกรรม* 2548;10(2):1-2.
5. Bodkin C, Miaoulis G. eHealth information quality and ethics issues: an exploratory study of consumer perceptions. *Int J Pharmaceut Health Market* 2007;1(1):27-42.
6. สภาเภสัชกรรม. ข่าวฝากจากสภาเภสัชกรรม. *จดหมายข่าวสภาเภสัชกรรม* 2553;13(3):1-20.
7. ข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2538 ประกาศวันที่ 10 สิงหาคม 2538.
8. สภาเภสัชกรรม. ข่าวฝากจากสภาเภสัชกรรม. *จดหมายข่าวสภาเภสัชกรรม* 2553;13(4):1-8.
9. สุรพล ศรีบุญทรง. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกและแนวพระราชดำริเรื่องความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย. *วารสารสอว. ประเทศไทย* 2551;11(2):101-118.

Editorial note

*Manuscript received in original form on February 6, 2012;
accepted in final form on November 9, 2012*